

Van boom tot boot Op bezoek bij houtbouwer Johan Prins

Johan Prins in Workum is een veelzijdige scheepsbouwer, die met hart en ziel gelooft in hout. Van hout kan hij alles maken, ook dankzij de oude bewerkingsmachines die hij reviseert en onderhoudt. De eigenaar van de Cornish Lugger Liberty kan daarover meepraten..

Tekst **Wim de Bruijn** Foto's **Theo Kampa** Zeilfoto: **Hajo Olij**

Teun Pilon is iemand die al heel wat jaren bij Prins over de vloer komt. Teun en zijn vrouw Liesbeth kochten in 1994 een Cornish Lugger uit 1920, waarmee toen zeilend op sardine en makreel werd gevestigd. De grootste sardinevangst uit de geschiedenis van Mevagissey, haar toenmalige thuishaven, staat op haar naam. Het zware werk in de visserij en daarna wat verwaarlozing liet natuurlijk zijn sporen na, Engelsen zeggen dan: *'she needs some attention'*, totale restauratie dus! Bovendien wilde Teun niet met haar vissen, maar zeilen. Na de restauratie van de houten romp zou de metamorfose naar een (weer) zeilend schip dus ook nog plaats moeten vinden. Daartoe lieten Liesbeth en Teun bij jachtonwerper Olivier van Meer een verbouwings- en zeilplan maken. Aanvankelijk was het vissersschip uitgerust met twee masten, maar dat vond Teun niet praktisch; ze moest als gaffelkotter getuigd worden. Bij Ventis in Enkhuizen werd er met de restauratie begonnen.

Al in een vroeg stadium werd Johan Prins bij het project betrokken en omdat het tussen Teun en Johan goed klikte besloot men, uiteraard in goed overleg met Ventis, om de hele klus in Workum voort te zetten, zodra het punt bereikt was waarop de romp weer sterk genoeg was. Johan zou, samen met eigenaar Teun, het project in Workum afmaken. In de periode 1995/97 werd een groot deel van de romp onder handen genomen, voorzien van zware waterdichte hoofdschotten en een geheel nieuwe dekconstructie plus de basisbetimmering.

boven: De *Liberty* onder gereefd zeil. Let op de houten verschansing en de stuurkuip. De helmstok is inmiddels vervangen door een stuurwiel met hydrauliek. Maar de helmstok is weer binnen een tel gemonteerd mocht de nood aan de man zijn.

onder: De *Liberty* staat voor de loods van Johan Prins in Workum. Aan bakboord worden vier gedeelten van gangen vernieuwd. Johan maakt op de voorgrond een gang pas met de schaaf.

boven: Nadat de nieuwe gangen zijn pasgemaakt en vastgezet, kunnen de naden worden gebreeuwd.

midden: Het breeuwwerk wordt opgezet. Je moet eerst ruw het breeuwwerk dat je nodig denkt te hebben losjes vastslaan. Daarna wordt het breeuwwerk voorzichtig verder in de naad geslagen. Het is de kunst om de randen van de gangen niet te beschadigen, dus steeds de juiste maat breeuwijzer gebruiken.

onder: Op de zware, door Johan gereviseerde bandzaag uit 1920 worden vierkante stokken uit een deel gezaagd. In het voorste kastje zitten rollen om het hout aan te drukken. Dat doet Johan met de stok in zijn linkerhand die hij als hefboom gebruikt om de juiste spanning op de rollen te krijgen.

De familie Pilon wilde zo snel mogelijk varen en dat kon vanaf 1997, als motorjacht, want inmiddels was er ook een 5-cilinder Kubota dieselmotor ingebouwd.

Naast het huis

Vanaf de ligplaats bij Jachtwerf Prins werd er 's zomers gevaren en tegen de winter kon er weer verder aan de betimmering en zeewaardigheid gewerkt worden. Johan Prins heeft in Workum een houten loods vlak naast zijn houten huis, dat hij uiteraard ook zelf bouwde. In de loop der jaren bouwde hij in de loods niet alleen nieuwe houten boten, maar restaureerde hij ook veel houten schepen. Daarnaast maakt Johan ook houten masten tot een lengte van 23 meter, massief of verlijmd. Uiteraard behoren betimmeringen en het leggen van houten dekken ook tot de werkzaamheden. Omdat hij het leuk vindt om het complete houtbouwtraject te doorlopen, dus letterlijk van Bos tot Boot, is er de laatste jaren ook het zagen en herzagen van het timmerhout bijgekomen. Voor dit doel staan er in de werkplaats een aantal door hem zelf gereviseerde zaagmachines, zodat hij het zwaardere hout zelf aan kan.

Naast het timmerwerk aan de romp en inrichting, maakte Jachtwerf Prins ook de mast en inrichting. Zeilmaker Hans van der Lee van UB Sails leverde de zeilen met een totale oppervlakte van 110 m², inclusief gaffeltopzeil, alles volgens het zeilplan van Olivier van Meer. Vanaf 2005 kon Teun aan de jaarlijkse 'Old Gaffers' evenementen deelnemen. Daarna werden elke drie jaar wel een paar gangen vernieuwd tijdens de winterperiode, daarvan maakten we in 2013 bijgaande foto's. Momenteel is ongeveer 80% van de huid vernieuwd met solide eiken gangen.

Kotterzeilen

Er was berekend dat er circa 3 ton lood aan ballast op het vlak moest komen. Na een jaar zeilen, ook onder ruwe omstandigheden, waren Teun en Johan niet helemaal tevreden. Het schip draaide slecht en het kon wel wat meer ballast gebruiken. Onder de vloer kon er niets meer bij, dus werd er een dooskiel ontworpen waar ook nog eens 3 ton lood in kon. Nu ligt het schip onder zeil perfect in balans en laat het zich gemakkelijk sturen. Teun bouwde wel een stuurautomaat in, dat is vooral handig als je alleen zeilt.

Het schip is bestemd voor zeilen op ruim water en de inrichting is daar ook op afgestemd. Alles is heel praktisch, met een *doghouse* waarin je niet alleen kan staan, maar tijdens het varen en ook in de haven, zittend naar buiten kan kijken. Een ruime tweepersoonshut onder de kuip, een navigatiehoek aan stuurboord, een gezellige zithoek aan bakboord, een oliekachel, een zeer ruim toilet

BIJZONDERE PROJECTEN

Een van Prins' laatste werkstukken is het voorschip van een schokker voor de gemeente Urk. Het ligt als monument tegen een wallekant in een nieuwbouwwijk, op de voormalige Zuidoerzeebodem. Rechts op de foto is, op een woning, een dikke blauwe streep te zien. Hiermee wordt aangegeven hoe hoog het water ooit stond op de plek waar de huizen nu staan. Het bleek namelijk dat de Urker jeugd zich geen voorstelling meer kon maken bij het eiland dat Urk in het verleden was en hoe hun (over)grootouders met deze schuiten hun brood verdienden. Het monument wordt dus ook gebruikt als lesmateriaal voor de lagere scholen aldaar.

Een heel bekend project van Johan Prins is de *Æbelina*, het houten skûtsje/veerscheepje dat Johan met een aantal vrijwilligers van 2004 tot 2009 in Eernewoude bouwde. Het is niet alleen een mooi, maar ook een snel en behendig zeilend scheepje. In tegenstelling tot veel andere replica's wordt er met de *Æbelina* ook echt veel gezeild. Niet alleen de beurdienst tussen Eernewoude en Grou, maar ook regelmatig met een wedstrijd bemanning. Dankzij het schiphuis en de goede zorg van vele vrijwilligers blijft het schip in tiptop conditie. Op zijn werf werd recent de Staverse Jol ST16 gerestaureerd uit 1901, die nu succesvol in de

wedstrijdreeks der Staverse jollen zeilt en ook deelneemt aan de visserijdagen in Workum. Praten met een scheepsbouwer die al zijn hele leven met hout werkt en precies weet wat je er wel en (nog) niet mee kan doen, is boeiend en leerzaam. Johan Prins is zo'n scheepsbouwer.

met douche aan bakboord, nog meer kooien in het voorschip en in het kabelgat, bereikbaar via een dekluijk, een heus werkplaatsje. Inmiddels zijn er flink wat reizen gemaakt, waaronder eentje naar Engeland met heel veel wind. Toen ze daar tegen het vallen van de avond in Great Yarmouth arriveerden wilde de havenmeester in eerste instantie niet geloven dat ze die dag de oversteek gemaakt hadden en kregen ze een welverdiende plaats recht voor de pub. Het is een fijn schip op zee, met kleine zelflozende kuip en prettige houten verschaning. De originele ankerlier is een uitstekend werkend curiosum. Nog even en dan is werkelijk alles nieuw aan deze houten Cornish Lugger die met recht, al haar hele bestaan, de naam *Liberty* draagt.

Ook machines zijn erfgoed

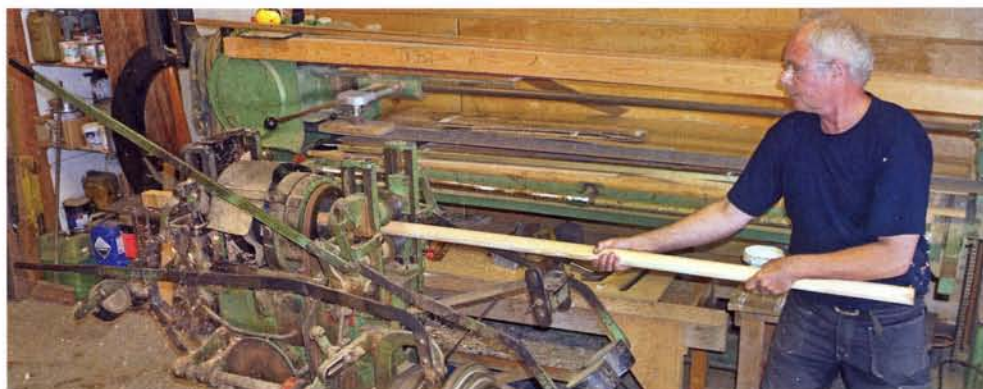
Johan Prins heeft een zwak voor oude houtbewerkingsmachines. Zo kocht hij een bandzaag uit 1920 die hij helemaal restaureerde en waarmee hij nu zwaar hout als eiken krommers kan zagen. Er is een aparte schakelkast voor gebouwd waarmee het Ampèrage heel langzaam wordt opgevoerd en daarmee ook het toerental. En toen de mast- en blokmakerij Van der Neut in Lemmer stopte, kocht hij hun oude vaarbomenfrees. Aan de ene kant gaat er een vierkante stok in en aan de andere kant komt er een ronde vaarboom uit. Johan wacht wel tot er aantal bestellingen zijn, want dan pas is het lonend om de zaak in te stellen en op te starten. Het is zelfs mogelijk om de vaarbomen taps te schaven. Proefdraaiend voor de foto verduidelijkte hij dat de beitels nodig geslepen moesten worden, want nu moest er nogal wat geschuurd worden. In Johans werkplaats staan meerdere heel oude machines te wachten op restauratie. Zo houdt hij ook dit deel van het maritiem erfgoed draaiend.

In zijn werkplaats vallen de rails op waar een lorrie met zaagmachine overheen kan rijden. Hiermee kan hij, heel secuur, de delen zagen voor masten tot een lengte van 23 meter. In SdZ 2013.5 schreven we al over deze door hem gemaakte lange masten.

Timmeren "vanaf de boom"

Johan Prins heeft nog een tweede loods. Deze is bedoeld voor stalling maar ook voor opslag van lang masthout, eiken krommers en zwaard- en gangenhout. Het kan daar zowel buiten als binnen rustig drogen. Daarnaast is de ruimte bestemd voor een "boomzagerij" in oprichting. Want het timmeren vanaf de boom, letterlijk dus, is hobby van Johan, die al 42 jaar in het botenvak zit, waarvan 27 jaar op de huidige locatie.

Bijna twintig jaar geleden stelde Prins al (SdZ 1997.4) dat een volhouten schip zeker toekomst heeft. Het kan, met goed onderhoud, meer dan een mensenleven meegaan. Dit geldt zeker voor de op moderne wijze gebouwde houten schepen en

boven: De vaarbomenfrees is een van de langst werkende oude machines in ons land en werkt heel ingenieus. Er gaat een vierkante stok aan de linkerkant in de machine en aan de rechterkant komt er een ronde vaarboom uit. Het vereist veel inzicht en vakmanschap om hem in goede staat te krijgen en te houden.

onder: De vaarboom wordt uit de machine getrokken en kan verder worden geschuurd.

rechtsonder: Na het vaarseizoen wordt de *Liberty* in Workum uit het water gehaald en naar de werf van Johan Prins gereden.

jachten. Ook hier geldt; voortschrijdend inzicht! Een goed bewijs wordt geleverd door het jachtje waar Johan momenteel mee bezig is: de restauratie van een overnaadse, meer dan honderd jaar oude Noorse Jol. Dit als jacht gebouwde scheepje komt van oorsprong uit de Oostzee en is in de dertiger jaren eigendom geweest van de bekende jachtonwerker Baron van Hoëvell. Hij heeft haar in 1935 opgemeten en in tekening gebracht. Deze tekeningen worden in Het Scheepvaartmuseum in Amsterdam bewaard onder haar toenmalige naam *Cocksita*. In 1937 is ze verkocht aan de heer Haleber die haar de naam *Narwal* gaf en er vervolgens 54 jaar mee zeilde vanuit Durgerdam. Johan Prins is een geboren en getogen Durgerdammer, dus hij

kent het scheepje al vanaf zijn vroegste jeugd. In 1991 kwam het in handen van de familie Sassen die bijna 20 jaar eigenaar is geweest. Een jachtje dat zeker behouden moet blijven en daar zorgt Johan nu dus voor.

Zelf zeilt Johan zoveel mogelijk, vooral op schepen waaraan hij gewerkt heeft. Al zeilende ervaar je de krachten die op schip en tuig werken, hierdoor ontwikkel je het gevoel om diktes en diameters te bepalen van alle scheeps- en tuigonderdelen. Deze ervaring is heel belangrijk en wordt weer verwerkt in nieuwe projecten. 📌

Kijk voor meer info op: www.jachtwerfprins.nl of bel: 0515 541 831 of 06 53 17 72 43.

